

Gerold László

Hol és/vagy hová?

Görgey Gábor modelldrámájában, melyben a társadalom öt rétegének képviselője – Cuki az alvilágból, A Méltóságos, K. Müller, poltron (középosztálybeli?), Kiss, az intellektuel és Márton, a vidéki – felváltva gyakorolja a hatalmat (K. Müllert kivéve, aki mindenkit kiszolgál), attól függően, melyiküknél van stukker, annak megmutatásánál, hogy az öt szereplő hogy viselkedik akkor, amikor a hatalom az ő kezében van, s hogy akkor, amikor alázatra kényszerül, nem kevésbé lényeges, hogy hol vannak bezárva, illetve, hogy amikor végre sikerül kitörniük, akkor hová mennek/mehetnek, mi van a zárt helyiségen kívül.

Amikor 1988-ban az Újvidéki Színházban (Csiszár Imre rendezésében) színre vitték Görgey kétrészes komédiáját, akkor a rendezés újításaként a zárt helyiségből sziget lett, amint kiderült a zárójelenetben, amikor a szoba falai a magasba emelkedtek, hogy az a bizonyos kint is legalább annyira bizonytalansággal teli, mint a bent veszélyhelyzet volt. Hogy bent miféle veszélyekkel kellett szembenézniük a szereplőknek, azt láttuk, de hogy kint mi vár rájuk, azt csak elképzelni tudjuk. Mert egyrészt a darab erre vonatkozóan nem közöl semmiféle információkat vagy utalásokat, másrészt mert – ebből adódóan – a nézőnek kell behelyettesítenie, hozzáadnia a maga változatát, saját élettapasztalata alapján. Ilyen feladat nem vár(t) a nézőkre a bentet illetően, mivel a színhely esetében nem az a lényeges, hogy szoba-e vagy más, hanem zárt helyiség legyen, ahonnan csak akkor lehet kijutni, ha leakasztják a fejük felett függő kulcsot.

A Hernyák rendezte mostani szabadkai változat azonban a bent esetében is változtat, ahogy a kint vonatkozásában is újít. A stukkerháború nemcsak hogy zárt térben zajlik, de ez a helyiség az alagsorban van, ahogy erre a hatalmas szennyvízcső utal, ugyanakkor a falak a szeméttelpek préselt hulladéktömbjeire emlékeztetnek. S bár a kettő együtt mindenképpen sok, az evidens, hogy a stukkerhősök nem másutt, hanem valahol az élet periferiáján vannak. Következésképpen maguk is roncsok. A zárójelenetbeli rendezői újítás, hogy a szereplők nem a középen levő, nagykapu kinyitása után szabadulnak, hanem egy addig észrevehetetlen kisajtón át préselik ki magukat, de a nagykapu is kitarul, és az erős fényben megjelenik az öt szereplő. Mintegy visszatekintenek küzdelmük színhelyére.

Hogy milyen érzésekkel és gondolatokkal, az nem derül ki. Lehet, hogy a múltat őrző múzeumnak látják a szeméttelplet, lehet, hogy nosztalgiával szemlélik, minden veszély ellenére is jobb volt bent.

Szerbiában mindkét változat lehetséges. Ha a miloševići évekre értendő a szeméttelplet, akkor a szereplők a közelmúlt gyászos napjait idéző hulladékmúzeumra tekintenek vissza, ha régebbi boldogabb évekre gondolnak/gondolunk, akkor pedig nosztalgiával néznek vissza. Vagyis: Hernyák rendezésében nem a kint, hanem a bent a fontos. Hogy kint mi van, nem tudni, csak elképzelhetjük, hogy nem boldogság, nyugalom, rend honol, ha már a szereplők visszatértek, hogy bent mi volt, azt jól tudjuk. Az viszont bizonyos, hogy Görgey komédiáját idő és hely vonatkozásában egyaránt aktualizáló rendezői olvasat nélkül nincs értelme színre vinni.

Amint említettem, Görgey stukkertörténete modelldráma, melyben társadalmi rétegek képviselői lepleződnek le, lett légyen, hogy a hatalom birtokosai vagy a hatalmi terror elszenvetői. Ez a műfaji sajátosság a színeseket arra készíti, hogy az egyes típusokat a társadalmi jellegzetességek mellett egyéni vonásokkal is ábrázolják.

Legmaradéktalanabban ez Pálfi Ervinnek sikerül. K. Müllerje nemcsak az örök poltron prototípusa, hanem egyéniség is a szónak abban az értelmében, hogy függetlenül attól, kinek nyúl be, stílusa, gesztusai mindig alkalmazkodnak az éppen hatalmon levőhöz. A Méltóságosban Katkó Ferenc elsősorban az úri korlátoltságot hangsúlyozza, hatásosan. Mess Attila vidékiként, bár karikírozása nagy sikert arat, zömmel sablonokkal dolgozik, artikulációja zavaró. Szilágyi Nándor az értelmiségiben csak a nyárfalevélrezgésű betojit látja, mutatja, holott a szerep ennél összetettebb. Külön kérdés Szőke Attila Cukija. Nem alvilági alak, hanem szögecses bőrruhás punk. Ennek megfelelően szövege is módosult az eredetihez képest. Egyrészt mai szlenggel teli, másrészt dikciója is alkalmazkodik a figurához. Hiteles. Hogy önisméltódásra kényszerül, az az első rész indokolatlan terjedősége miatt történik.

GÖRGEY GÁBOR: KOMÁMASSZONY, HOL A STUKKER?

SZABADKAI NÉPSZÍNHÁZ

Rendező: HERNYÁK György.

Színészek: SZŐKE Attila, KATKÓ Ferenc, PÁLFI Ervin, SZILÁGYI Nándor, MESS Attila.

Díszlet: Kraut. m. v.; jelmez: JANOVIĆ Erika m. v.; zene: Hrvoje TIKVICKI-Badžo.